

speciale 1956
melléklet 1956

L'eco della rivoluzione del 1956 in Italia

Az '56-os forradalom visszhangja Olaszországban

Nel 1956 lo scoppio della rivoluzione ungherese ebbe un effetto tempestoso in Italia, paese in cui il ruolo del partito comunista era molto forte. L'opinione pubblica, ad eccezione dei

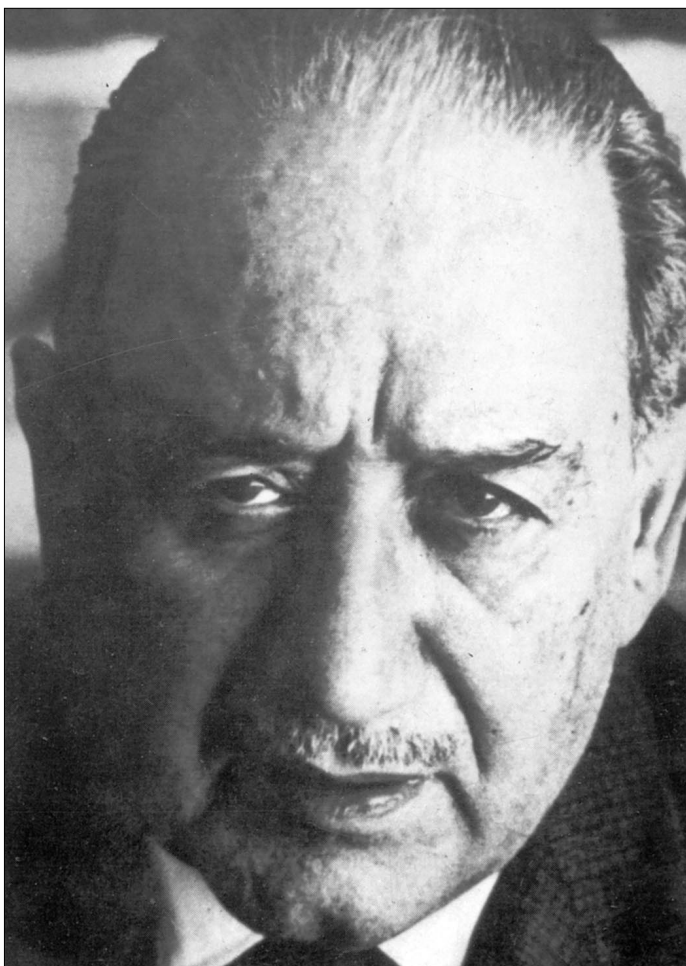
comunisti, fu solidale con la lotta all'oppressione del popolo ungherese. Gli italiani non avevano dimenticato che nel 1848-49 gli ungheresi, guidati da Türr István e Tüköry, al tempo della lotta per la libertà erano venuti in soccorso di Garibaldi. Alla fine del 1956 giornalisti e fotoreporter italiani si precipitarono a Budapest, città in fiamme, per raccontare al mondo dal vivo l'eroica battaglia degli ungheresi, a rischio della propria vita. Il 26 ottobre nel parlamento italiano ebbe inizio, preceduto da una grande attesa, un dibattito sulla rivoluzione. Emerse una divergenza di opinioni non solamente fra destra e sinistra, ma anche all'interno di quest'ultima. Il socialista Pietro Nenni, alleato con i comunisti, il giorno precedente si era rivolto al suo avversario di allora, il leader dei socialdemocratici Giuseppe Saragat, che aveva apertamente condannato l'intervento sovietico in Ungheria. Il partito comunista italiano qualificava la lotta per la libertà ungherese come un

atto controrivoluzionario. Il dibattito parlamentare ebbe inizio in un'atmosfera pesante, con l'uscita dall'aula dei comunisti in segno di protesta. Il ministro degli Esteri Martino in nome del governo italiano protestò contro le violenze sul popolo

1956-ban a magyar forradalom kitörése viharos hatást keltett Itáliában, ahol akkoriban a kommunista párt igen erős szerepet játszott. A közvélemény – a kommunisták kivételével, - együtt érzett

a zsarnoki elnyomás ellen küzdő magyar néppel. Az olaszok nem felejtették el, hogy 1848/49-ben a magyarok, Türr István és Tüköry vezetésével segítségükre siettek Garibaldi szabadságharca idején. Olasz újságírók, fotóriporterek 1956 végén a lángokban álló Budapestre siettek, hogy életük kockáztatásával a harcok színhelyéről hírt adjanak a világnak a magyarok hősies küzdelméről. A római parlamentben október 26-án a forradalomról vitát rendeztek, amelyet nagy várakozás előzött meg. Ugyanis nemcsak a jobb- és a baloldali véleménye különbözött, hanem a baloldali pártokon belül is felütötte a fejét a nézeteltérés. A kommunistákkal szövetséges szocialista Pietro Nenni előző nap felkereste addigi ellenfelét, a szociáldemokraták vezetőjét Giuseppe Saragat-ot, aki nyíltan elítélte a magyarországi szovjet beavatkozást. Az olasz kommunista párt eközben ellenforradalomnak minősítette a magyarok szabadságharcát. A parlamenti vita nyomasztó hangulatban indult, a kommunisták tüntető kivonulásával. Martino külügymi-

niszter az olasz kormány nevében tiltakozott a maroknyi magyar népet lerohanó szovjet tankok pusztításai ellen és kifejezte az áldozatok iránti szolidaritását. A beszédet, amelyet többször együttérző taps szakított meg, az összes képviselő, a szocialisták is, áll-

ungherese ad opera dei carri armati sovietici ed esprime la sua solidarietà alle vittime. Il discorso, più volte interrotto da sentiti applausi, fu ascoltato in piedi da tutti i rappresentanti, compresi i socialisti. Gli avversari non si placarono. Dopo il 4 novembre il parlamento italiano aprì un nuovo dibattito sulla sanguinosa rivoluzione ungherese. I liberali chiedevano che l'Italia convocasse i paesi della NATO e rompesse le relazioni diplomatiche con l'Unione Sovietica. La destra suggeriva invece di rendere illegale il partito comunista italiano. In tutta risposta

ta i comunisti portarono l'attenzione generale al canale di Suez, mentre la maggior parte dei partiti rappresentati in parlamento lasciava l'aula. La rivoluzione di Budapest e la sua repressione non hanno avuto altrove un'eco paragonabile a quella italiana. Con l'unica eccezione del partito comunista, l'intera società, la chiesa, i sindacati, gli intellettuali si identificarono spiritualmente nel desiderio di libertà della rivoluzione ungherese e condannarono profondamente l'intervento sovietico. A sostegno dell'insurrezione ungherese gli studenti dell'università La Sapienza organizzarono manifestazioni per le strade di Roma a cui parteciparono diecimila persone. I poliziotti dovettero intervenire più volte in difesa dell'ambasciatore sovietico e della sede dell'Unità, il quotidiano comunista.

Fin dai primi giorni della rivoluzione la Chiesa Cattolica aveva preso posizione schierandosi dalla parte del popolo ungherese. Clemente Micara, vicario del papa, il 27 ottobre ordinò che nelle chiese italiane si leggesse quotidianamente ad ogni messa l'incipit dell'enciclica *Luctuosissimi eventus* di Pio XII che riferiva al mondo intero i tragici avvenimenti ungheresi. In ogni chiesa italiana si tenne una messa in suffragio dei morti della rivoluzione. Oltre al movimento di solidarietà, furono molti anche gli aiuti concreti agli ungheresi. La Croce Rossa si rivolse alla popolazione locale per raccogliere sangue

va hallgatták. Az ellentétek nem csillapodtak. November 4. után a vérbefojtott magyar forradalomról rendezett vitát az olasz parlament. A liberálisok követelték, hogy az olasz kormány szólítsa fel a NATO országokat, szakítsák meg a diplomáciai kapcsolatokat a Szovjetunióval. A jobboldal pedig javasolta, hogy helyezték törvényen kívül az olasz kommunista pártot. Erre válaszul a kommunisták a szuezi válságra hívták fel a figyelmet, miközben a képviselőház többi pártja kivonult a teremből.

A katolikus egyház már a forradalom első napjaiban állást foglalt a szabadságért küzdő magyar nép mellett. Clemente Micara, pápai helynök október 27-én elrendelte, hogy az olasz templomokban minden nap olvassák fel a szentmiséken XII. Piusz pápa „*Luctuosissimi eventus*” kezdetű enciklikájának szavait, amelyet az egész világhoz intézett a tragikus magyar események kapcsán. Minden olasz templomban szentmisét mutattak be a forradalom halottjainak lelki üdvéért. A szolidaritási mozgalmon kívül gyakorlati segítséget is nyújtottak a magyaroknak. A Vöröskereszt felszólította a lakosságot, hogy a budapesti harcok sebesültjei számára adjanak vért. Az olasz honvédelmi minisztérium két katonai repülőgépet bocsátott a Vöröskereszt rendelkezésére, hogy október 29-én Bécsen keresztül gyógyszer, kötszert, élelmet juttasson el Magyarországra. A torinói klinika mozgó elsősegély egységet küldött 10 orvossal, 6 önkéntes ápolóval és 30 segédszeméllyel. A konvoj szervezését a Fiat autógyár finanszírozta. Számptalan más kezdeményezés indult meg a magyarok megsegítésére. A legkedvesebb talán a szicíliai régió ajándéka volt: 10 vagon narancsot és citromot indítottak el Budapest felé.

November 4-én minden remény elveszett. XII. Piusz pápa „*Datis nuperrimus*” kezdetű enciklikájában elítélte a szovjet erőszakot. Milánó érseke Montini, a későbbi VI. Pál pápa, a Dómból indulva éjszakai fáklásmenetet vezetett és ő maga vitte vállán az újra elnyomott Magyarországot keresztjét.

Az olasz kormány nemzetközi diplomáciai téren követelte, hogy sürgősen vizsgálják meg a szovjet intervenció körülményeit és ítéljék el a Szovjetuniót. Utasította a budapesti, bécsi, belgrádi olasz követségeket, hogy támogassák a magyar ügyet. Franco Fabrizio akkori budapesti olasz követ a forradalmi napokban felkereste a kiszabadított Mindszenty bíborost, aki később az amerikai nagykövetségen talált menedéket.

A forradalom gyalázatos leverése általános felháborodást keltett egész Itáliában. Rómában november 8-án magyar és olasz zászlókkal, Szent István, Hunyadi János és Mindszenty bíboros óriás képeivel tömegtüntetés indult az Argentina térről, egészen a Venezia térig, ahol az Ismeretlen Katona sírján koszorút helyeztek el a magyar hősök emlékére.

Az Ausztriába érkező mintegy 200.000 magyar menekült közül sokan tengeren túlra igyekeztek. De egy részük Olaszország felé vette útját. Közel ötezen érkeztek Itáliába, ahol lelkesedéssel, szeretettel fogadták őket. A római pápai magyar intézet rektora, Zágon József kanonok és Mester István prélátus szállást biztosítottak azoknak a diákoknak, akik Olaszországban akarták folytatni tanulmányukat. Kada Lajos a későbbi érsek XII. Piusz pápa idején teljesített vatikáni diplomáciai szolgálatot, - Békés Gellért bencés, Zakar Polikárp ciszterci szerzetesekkel, valamint sok más római magyar pappal együtt a menekültek segítségére siettek.

A római Termini pályaudvaron az Ausztriából menekültek érkező vonatját maga az olasz miniszterelnök várta. A magyar és olasz

per i feriti di Budapest. Il ministero della Difesa italiano mise a disposizione della Croce Rossa due aerei militari per far giungere in Ungheria, attraverso Vienna, cibo e medicinali. L'ospedale di Torino inviò una unità con dieci medici, sei infermiere volontarie e trenta assistenti. Il convoglio fu finanziato dalla Fiat. Innumerevoli altre iniziative furono intraprese in aiuto degli ungheresi, ma il regalo più prezioso fu forse quello della regione Sicilia: dieci vagoni carichi di arance e limoni partirono alla volta di Budapest.

Il 4 novembre ogni speranza venne perduta. Papa Pio XII, nella enciclica *Datis nuperrime*, condannò la violenza dei sovietici. L'arcivescovo di Milano Montini, che sarebbe diventato papa Paolo VI, condusse una fiaccolata notturna a partire dal Duomo e lui stesso portò a spalla la croce dell'Ungheria nuovamente oppressa.

Il governo italiano chiese che si analizzassero urgentemente sul piano della diplomazia internazionale le modalità dell'intervento sovietico e che si condannasse l'Unione Sovietica. Incaricò dunque le ambasciate di Budapest, Vienna e Belgrado di appoggiare la causa ungherese; Franco Fabrizi, allora ambasciatore italiano in Ungheria, contattò il cardinale Mindszenty, liberato, che in seguito si sarebbe rifugiato presso l'ambasciata americana. La vergognosa repressione della rivoluzione fece sorgere uno sdegno generale in tutta l'Italia. A Roma l'8 novembre un corteo popolare sfilò con bandiere ungheresi e italiane e con enormi ritratti di Santo Stefano, János Hunyadi e del cardinale Mindszenty da Largo Argentina a Piazza Venezia, dove sul monumento del Milite Ignoto fu deposta una corona in memoria degli eroi ungheresi.

Fra i 200.000 profughi ungheresi che si affollarono verso l'Austria, molti si riversarono oltreoceano. Una parte di essi si diresse verso l'Italia: vi giunsero quasi cinquemila persone, accolte con entusiasmo e affetto. Il rettore dell'Istituto Pontificio Ungherese di Roma, il canonico József Zágon e il prelado István Mester assicurarono alloggio agli studenti che vollero continuare gli studi in Italia. Lajos Kada, in seguito arcivescovo

himnusz elhangzása után a tömeg szinte megrohanta a vonatot, virággal, édességgel akarták megajándékozni a fiatal forradalmárokat. Köztük voltak azok a 14-15 éves fiúk is, akik a pécsi uránbányából szöktek meg. A kiskorúakat börtön helyett, a kommunista bíróságok bányamunkára ítélték. Az olasz hatóságok mindent megtettek, hogy a menekültek jól érezzék magukat. A 200 fiút a Via Cassián nagy parkban, kollégiumban helyezték el, ahol sportolásra, tanulásra is volt alkalom. A Rómában élő magyarok olasz tanfolyamot szerveztek részükre és nagy vidámság közepette igyekeztünk bevezetni őket az olasz nyelv rejtelmeibe. Munkaalkalom is kínálkozott: egy borbélymester inast keresett. Az egyik fiú mindjárt jelentkezett, de két nap múlva újra megjelent a táborban. Mi történt? Kérdeztük. A mester seprűt adott a kezembe, hogy takarítsak – de hogy képzeli? Én szabadságharcos vagyok – és azzal odavágtam a seprűt.

Mások viszont folytathatták tanulmányaikat Itáliában. Kraicovics római magyar fogorvos vállalta azoknak a fiúknak a tanítatását, akik fogászok, fogorvosok akartak lenni. A Karitás, a Katolikus Akció, a bolognai, páduai és a bresciani egyetemek ösztöndíjakat ajánlottak fel és pár év múlva orvosok, mérnökök, kiváló szakemberek lettek az egykori budapesti srácokból, akik máig is az olasz társadalom megbecsült tagjai. Várad Imre a bolognai egyetem magyar irodalom tanára elérte, hogy a menekültek közül sokan leérettségizhettek, hogy ezáltal felvegyék őket az egyetemre. Milano városa 16 ösztöndíjat ajánlott fel, míg a táborokban az olasz kormány havi 30.000 lírával segítette a diákokat.

A híres olasz író, Ignazio Silone magyar nyelvű újságot alapított a menekültek számára, amelyet Piazza Péter és Szőnyi Zsuzsa szerkesztett. Silone felesége a gyönyörű Ischia szigetén lévő villáját felajánlotta a magyar művészeknek. Gudics József szobrász, Révai Edit,

durante il pontificato di Pio XII, prestò servizio diplomatico in Vaticano e, insieme al frate benedettino Gellért Békés, al cistercense Polikárp Zakar e a molti altri preti ungheresi presenti a Roma, venne in soccorso dei rifugiati ungheresi.

Il PRESIDENTE del Consiglio italiano in persona attese l'arrivo alla stazione Termini del treno proveniente dall'Austria con a bordo i profughi ungheresi. Dopo l'intonazione degli inni ungherese e italiano, la folla si riversò sul treno con fiori e dolciumi per i giovani rivoluzionari. Fra di essi vi erano ragazzi di 14-15 anni fuggiti dalle miniere di uranio di Pécs. I giudici comunisti avevano condannato i minorenni al lavoro nelle miniere in alternativa alla prigione. Le autorità italiane fecero il possibile perché i rifugiati si sentissero a proprio agio. I duecento ragazzi furono sistemati in un collegio in un grande parco sulla Via Cassia, dove avevano la possibilità di studiare e fare sport. Gli ungheresi residenti in Italia frequentarono i corsi di studi italiani e si buttarono con gioia nei meandri della lingua italiana. Si presentarono anche occasioni di lavoro: un barbiere cercava un apprendista; uno dei ragazzi si presentò immediatamente, ma due giorni dopo fece ritorno al campus. Che cosa era successo? Glielo chiedemmo: il padrone gli aveva dato una scopa in mano per fare le pulizie, «Ma come gli era venuto in mente? 'Io sono un partigiano!', e con ciò scavarventai la scopa».

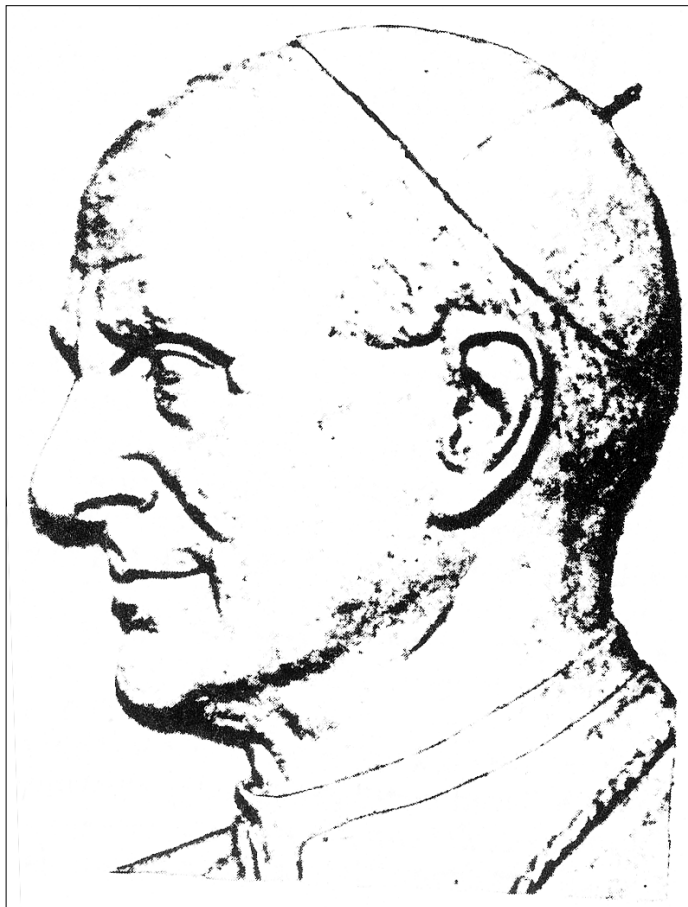
Tanti altri continuarono i loro studi in Italia. Il dentista ungherese Kraicsovics, allora residente a Roma, si fece carico dell'istruzione dei giovani che volevano diventare odontoiatri. La Caritas, l'Azione Cattolica, le università di Bologna, Padova e Brescia misero a disposizione delle borse di studio e qualche anno dopo medici, ingegneri, eccellenti specialisti vennero fuori da quei ragazzi di Budapest che ancora oggi sono membri stimati della società italiana. Imre Várady, professore di letteratura ungherese dell'università di Bologna, fece in modo che molti dei rifugiati prendessero la maturità per poter poi accedere all'università. La città di Milano mise a disposizione sedici borse di studio, alle quali il governo italiano collaborò con 30.000 lire mensili.

Il famoso scrittore italiano Ignazio Silone fondò un giornale in lingua ungherese per i rifugiati diretto da Péter Piazza e Zsuzsa Szőnyi. La moglie di Silone mise a disposizione degli artisti ungheresi la propria villa nella meravigliosa isola di Ischia. Lo scultore József Gudics, i pittori Edit Révai, Gábor Szinte e i loro amici poterono lavorare per mesi in uno splendido scenario assolato. Le opere realizzate in quel periodo furono esibite con grande successo a Firenze nell'inverno del 1957.

Poeti, scrittori e artisti italiani fecero proprio il desiderio di libertà del popolo ungherese e lo rappresentarono nelle loro opere. Il noto editore Arnoldo Mondadori ricordò la rivoluzione ungherese con una commovente raccolta di poesie dal titolo Canto d'ira e d'amore per l'Ungheria.

Il giornalista Montanelli, che nei giorni della rivoluzione era corrispondente da Budapest, scrisse un dramma dal titolo I sogni muoiono all'alba, poi diventato un film. Federico Argentieri, studente dell'università di Roma, studiò l'ungherese e scrisse la sua tesi di dottorato su Imre Nagy; ancora oggi è il più grande esperto dei fatti del 1956. Il già citato Silone nel suo libro Uscita di sicurezza si occupò degli scontri di Budapest in un capitolo a parte. Il Ponte, uno dei periodici letterari più in vista di allora, dedicò vari numeri alla rivoluzione. Leo Valiani, Ferdinando Durand e altri ricordarono i fatti ungheresi nelle loro poesie. La rivoluzione del 1956 causò una profonda spaccatura all'interno del partito comunista italiano. Il 29 ottobre cento intellettuali comunisti sottoscrissero un documento di solidarietà alla rivoluzione ungherese. Da qui ebbe inizio un sommovimento tale che i comunisti più noti, fra i quali Eugenio Reale, lasciarono il partito.

Zsuzsa Szőnyi

Szinte Gábor festők társaikkal hónapokig dolgozhattak a napfényes környezetben. Az elkészült alkotásokat 1957 telén sikerrel állították ki Firenzében.

Olasz költők, írók, művészek könyvekben, képzőművészeti alkotásokban tettek hitet a magyar szabadságvágy mellett. A híres kiadó Arnoldo Mondadori megrázó versciklusban emlékezett meg a forradalomról: „Harag és szerelem éneke” címmel.

Montanelli újságíró, aki a forradalom napjaiban Budapestről tudósított, „Az álom hajnalban meghalnak” címmel drámát írt, amelyet később megfilmesítettek. A római egyetem diákja, Federico Argentieri, megtanult magyarul és doktori értekezését Nagy Imréről írta. Májig is a legnagyobb szakértője az '56-os eseményeknek. A már említett Ignazio Silone Vészkiárat című könyvében külön fejezetben foglalkozott a budapesti harcokkal. Az Il Ponte, az egyik legtekintélyesebb irodalmi folyóirat külön számot szentelt a forradalomnak. Leo Valiani, Ferdinando Durand és mások költeményekben emlékeztek meg a magyar szabadságharcról.

Az '56-os forradalom mélységes válságot okozott az olasz kommunista pártban. Október 29-én 100 kommunista intellektüel felhívást írt alá, szolidaritást vállalva a magyar forradalommal. Erre olyan földindulás következett, hogy a legismertebb kommunisták, mint Eugenio Reale, kiléptek a pártból.

Szőnyi Zsuzsa

The Hungarian Revolution of 1956 provoked discord in Italy not only between the right and left but also within the Communist Party itself: one hundred communist intellectuals signed a document of solidarity with the rebels in Hungary, and many of them left the party. Italian public opinion was solidly behind the Hungarian people. Students held demonstrations in the streets of Rome, and a mass was read in virtually every Italian church for the souls of those who had died in the struggle. Solidarity was likewise expressed by Italian poets, writers and artists, who recorded and eulogized the tragedy of the revolution. Italy itself welcomed five thousand Hungarian refugees, among whom were many young students and artists.